

Nader onderzoek Vleermuizen

IJselgouwe, te Heeten

EL
EKOZA

Ecologisch onderzoek en advies

Arnhem, 14 september 2010

Colofon

Titel : Nader onderzoek vleermuizen
Subtitel : IJsselgouwe, te Heeten

Projectnummer : 10.093
Datum : 14 september 2010

Veldonderzoek : M.T. Berghuis en T. Kooij
Auteur(s) : M.T. Berghuis

Goedgekeurd door : T. Kooij

Opdrachtgever : SAB
Contactpersoon : H. Broier

Ekoza

Ecologisch onderzoek en advies

Tivolilaan 205
Postbus 2
6800 AA Arnhem

T: 026-8454583
info@ekoza.nl
www.ekoza.nl

Ekoza is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. Aanleiding	4
1.2. Voorgenomen ingrepen	4
1.3. Doel	4
1.4. Wettelijk kader	5
1.5. De rapportage	7
2. Materiaal en methode	8
2.1. Gebiedsbeschrijving	8
2.2. Methode	9
2.2.1. Leefwijze en gedrag van vleermuizen	9
2.2.2. Vleermuisonderzoek	9
3. Resultaten	11
4. Conclusies, vrijstellingen en ontheffingen	12
4.1. Conclusies	12
4.2. Vrijstellingen en ontheffingen	12
Literatuur	13

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van de SAB, heeft Ekoza in het kader van de Flora- en Faunawet een nader onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen, voor de IJselgouwe (voormalig klooster en bejaardenhuis) aan de dorpstraat, te Heeten. Aanleiding voor het nader onderzoek waren de resultaten van de quickscan, die is uitgevoerd in oktober 2009, door SAB.

1.2. Voorgenomen ingrepen

Het voormalige klooster en bejaardenhuis zullen worden gesloopt en enkele bomen zullen worden gekapt. Getracht wordt om zo min mogelijk bomen te kappen. Op deze locatie zullen 32 zorgappartementen, 24 woonruimte voor gehandicapten, vijf grondgebonden seniorwoningen en 11 vrijstaande woningen worden gerealiseerd.

1.3. Doel

Doel van het onderzoek is om inzichtelijk te krijgen welke soorten vleermuizen er in het plangebied aanwezig zijn. Tevens is onderzocht op welke wijze de vleermuizen gebruik maken van het plangebied (vliegroutes en of foerageergebied) en of er min of meer vaste verblijfplaatsen (kraamkolonie, zomerverblijf of paarplaats) in het plangebied aanwezig zijn.

Hiervoor zijn een aantal onderzoeksvragen opgesteld:

- Welke vleermuissoorten zijn er in het plangebied aanwezig?
- Indien aanwezig, hoeveel zijn er per soort in het plangebied aanwezig?
- Zijn er min of meer vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig in het plangebied (kraamkolonie, zomerverblijf, paar(verblijf)plaatsen)?
- Zo ja, om welke soorten gaat het en wat voor een soort verblijfplaats betreft het.
- Wordt het plangebied op een andere manier door vleermuizen gebruikt (vliegroutes, foerageergebied)?

Na aanleiding van het voorgaande kan worden gesteld of er mitigerende en compenserende maatregelen moeten worden getroffen en of het noodzakelijk is om een ontheffing aan te vragen.

1.4. Wettelijk kader

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet vormt het wettelijke kader voor bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, zoals de Vogelwet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en een deel van de Natuurbeschermingswet (soortbescherming). Tevens is de Flora- en faunawet het nationale wettelijke kader waarin de bepalingen van EU-richtlijnen op het gebied van natuurbescherming (soorten) is omgezet naar nationaal recht. Doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Hierdoor is een groot aantal planten- en diersoorten beschermd. Het uitgangspunt van de wet is een 'nee, tenzij' principe. Dit houdt in dat er in principe geen handelingen mogen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor beschermde soorten. Van de verbodsbepalingen is onder bepaalde voorwaarden een ontheffing mogelijk. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

Verbodsbepalingen volgens de Flora- en faunawet

- Artikel 8:* Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11:* Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Daarnaast is *artikel 13* eventueel nog van belang in verband met verplaatsen van soorten. Het vervoeren en onder zich hebben van beschermde inheemse soorten is verboden.

Zorgplicht volgens de Flora- en faunawet:

Artikel 2: 1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.

2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Algemene Maatregel van Bestuur

Middels een Algemene Maatregel van Bestuur is de regelgeving rond de Flora- en faunawet nader ingevuld. Het belangrijkste gevolg is dat de procedures bij ruimtelijke ingrepen en bij bestendig gebruik en beheer aanzienlijk eenvoudiger worden, aangezien voor de meest algemene soorten er een vrijstelling van de verbodsbepalingen komt (voor onder meer ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer). Bij het toepassen van de Flora- en faunawet wordt voortaan een onderscheid gemaakt in drie categorieën van beschermde soorten:

1. De algemene beschermde soorten waarvoor ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig gebruik en beheer een vrijstelling zonder nadere voorwaarden geldt.
2. De bedreigde beschermde soorten: voor een aantal soorten planten en dieren geldt een strikter beschermingsregime. Omdat ze in Nederland als bedreigd worden beschouwd. Vrijstelling geldt als op basis van een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing kan worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.
3. De strikt beschermde soorten: alle vogelsoorten alsmede plant- en diersoorten die vermeld staan in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen als bedreigde soorten (genoemd in Bijlage 1 van het betreffende besluit). Voor verstoring (met wezenlijke invloed) van deze soorten kan geen vrijstelling of ontheffing worden verkregen. Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling ten aanzien van de verbodsbepalingen in artikelen 8, 9, 11 en 12, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode. Voor het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen is voor aangewezen bedreigde soorten altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Ontheffing kan alleen worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan alleen nog ontheffing verkregen worden voor een belang dat is opgenomen in de Habitatrichtlijn. Hierdoor kan geen ontheffing meer aangevraagd worden op basis van 'werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'. Voor vogels kan alleen nog ontheffing verkregen worden op grond van een belang dat staat in de Vogelrichtlijn. Dit houdt in dat ook geen ontheffing meer aangevraagd kan worden op basis van 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'.

De vogels nemen een bijzondere positie in bij de Flora- en faunawet. Alle vogels zijn tijdens het broedseizoen beschermd in gevolge de Flora- en faunawet. Toetsing van de vogels tijdens het broedseizoen is vergelijkbaar met de toetsing aan soorten die in tabel 3 staan genoemd. Buiten het broedseizoen geldt voor de meeste vogelsoorten een vrijstelling. Daarnaast zijn vaste rust- en verblijfplaatsen van enkele vogelsoorten jaarrond beschermd. Soorten die onder deze categorie vallen zijn onder andere uilen, koloniebroeders en roofvogels.

1.5. De rapportage

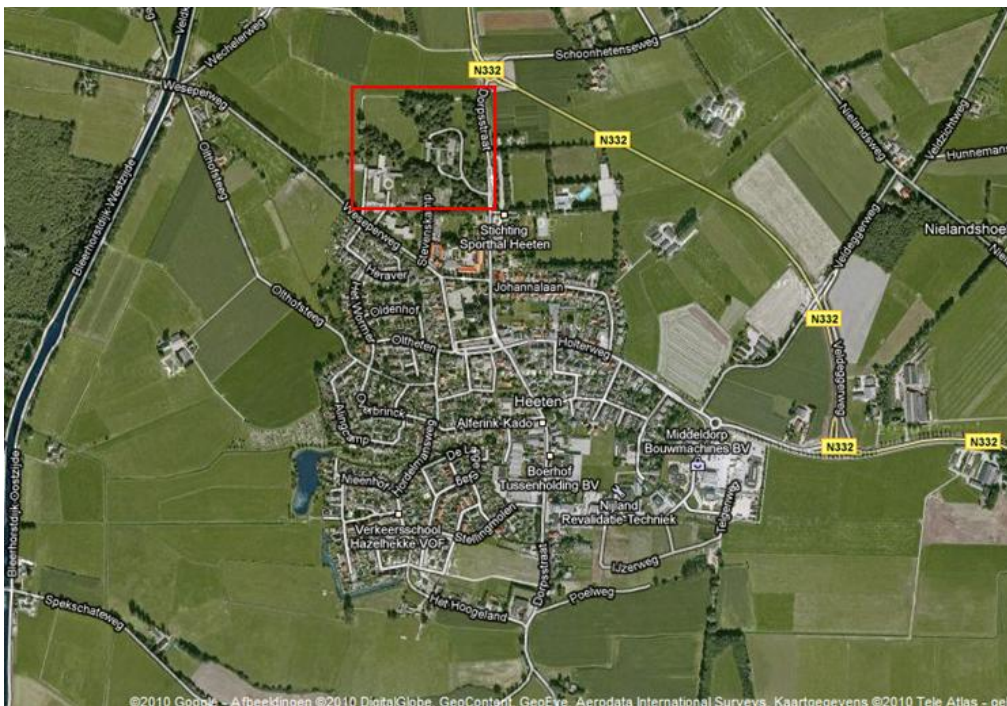
Voorliggend rapport gaat in op het nader onderzoek naar vleermuizen in het plangebied. In deze rapportage zijn de resultaten gepresenteerd van de vleermuisinventarisaties voor het voormalige klooster en bejaardenhuis aan de Dorpstraat, te Heeten. In hoofdstuk 2 zal de gebruikte methode worden uitgelegd, in hoofdstuk 3 worden de resultaten besproken en tot slot in hoofdstuk 4 de conclusies.

2. *Materiaal en methode*

2.1. *Gebiedsbeschrijving*

Heeten (gemeente Raalte) ligt ten zuiden van Raalte en ten westen van het natuurgebied de Sallandse Heuvelrug. Heeten is gelegen in het midden van Salland. De directe omgeving van Heeten wordt gekenmerkt door grasland.

Het plangebied (figuur 1) ligt ten noordwesten van het centrum, wat grenst aan het buitengebied. Aan de oostelijke zijde wordt het plangebied begrensd door de Dorpstraat, het zuiden wordt begrensd door bebouwing en de west en noordelijke zijden worden begrensd door graslanden.

Figuur 1. Ligging van het plangebied (binnen de rode omlijning) (bron: Google maps).

2.2. Methode

Het veldonderzoek voor de inventarisatie van vleermuizen (vliegroutes, foerageergebied, kraamkolonies en verblijfplaatsen) is in 2010 uitgevoerd door Ekoza. De inventarisaties hebben plaatsgevonden in de periode van 26 juni tot en met 31 augustus 2010. Onderstaand een korte beschrijving van de vleermuissoorten, hun leefwijze en de methoden die zijn toegepast tijdens dit onderzoek.

2.2.1. Leefwijze en gedrag van vleermuizen

Vleermuizen hebben door het jaar heen verschillende soorten verblijfplaatsen. Zo hebben vleermuizen winter-, kraam-, en paarverblijfplaatsen.

De vleermuizen kunnen over het algemeen worden ingedeeld in gebouwbewonende en boombewonende soorten, gedurende het jaar kan hier een verschuiving in plaatsvinden. Soorten die kunnen worden aangemerkt als gebouwbewoners zijn onder andere de laatvlieger, meervleermuis en de gewone dwergvleermuis. Deze soorten verblijven meestal in de spouwmuren van woonhuizen. Soorten die kunnen worden aangemerkt als boombewoners zijn de rosse vleermuis en de watervleermuis. Deze soorten verblijven meestal in verlaten spechtenholten of in holten die zijn ontstaan door rotting na het afbreken van een tak.

In de winter maken vleermuizen van meerdere objecten gebruik die als verblijfplaatsen kunnen dienen, deze plekken moeten koel en vorstvrij zijn. De watervleermuis, meervleermuis, franjestaart, gewone grootoorvleermuis en baardvleermuis overwinteren in mergelgroeven, forten, bunkers en ijskelders. Gewone dwergvleermuizen en laatvliegers zijn meestal te vinden in droge plekken in gebouwen. Rosse vleermuizen gebruiken holle bomen als winterslaapplaats.

De vrouwtjes wonen in de zomer in kraamverblijfplaatsen. Hier brengen ze hun jongen groot. De laatvlieger, meervleermuis en de gewone dwergvleermuis leven hierbij meestal in groepen (kolonies) in de spouwmuren van gebouwen. Een soort als gewone grootoorvleermuis heeft een voorkeur voor grote open ruimten zoals een kerkzolder. De kolonies van de watervleermuis en de rosse vleermuis zijn tijdens de kraamtijd vaak te vinden in verlaten spechtenholten, of hopen die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn.

2.2.2. Vleermuisonderzoek

In bovengenoemde periode (26 juni tot en met 31 augustus 2010) zijn er vijf ronden uitgevoerd om de aanwezige vleermuissoorten te inventariseren. Tevens zijn van de verschillende soorten en van de individuele vleermuizen de vliegroutes, foerageergebieden, verblijfplaatsen en (kraam)kolonies geïnventariseerd. De veldbezoeken voor de vleermuizen zijn uitgevoerd in de avond van 9 juli en 31 augustus en in de ochtend van 26 juni, 21 juli en 20 augustus 2010.

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd op basis van het vleermuisprotocol van het Netwerk Groene Bureaus (waarbij Ekoza is aangesloten). Tussen de verschillende veldbezoeken zitten

minimaal 10 dagen. Over het algemeen zijn de veldbezoeken uitgevoerd bij goed vleermuisweer, weinig wind, geen regen en een temperatuur van boven de 10 graden.

Het veldwerk is te voet uitgevoerd. Voor de inventarisatie van de vleermuizen is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Petterson D240x). Indien nodig zijn er vertraagde opnamen gemaakt, zodat deze op een later tijdstip met het softwareprogramma Batsound konden worden geanalyseerd, dit is met name noodzakelijk voor het geslacht *Myotis* om tot een zekere determinatie te komen. Soorten die tot het geslacht *Myotis* behoren zijn bijvoorbeeld, de watervleermuis, meervleermuis, franjestaart en vale vleermuis. Dit was voor dit onderzoek echter niet noodzakelijk.

Kraamtijd

Globaal kan de periode van 15 mei tot en met 30 juli worden aangehouden voor de kraamtijd. Gedurende deze periode zijn drie veldbezoeken (26 juni, 9 juli en 21 juli 2010) uitgevoerd. Tijdens de veldbezoeken is onderzoek gedaan naar alle potentiële aanwezige vleermuissoorten. Zowel tijdens de ochtend als de avond bezoeken is onderzocht op welke wijze de vleermuizen het plangebied gebruiken (vliegroutes en of foerageren) en waar zich verblijf- en/of kolonieplaatsen bevinden. De verblijf- en (kraam)kolonieplaatsen zijn over het algemeen beter te vinden in de ochtenduren, omdat de vleermuizen de neiging hebben om gedurende een half uur (afhankelijk van de soort) te gaan zwermen rondom de invliegopening. Gedurende deze periode vliegen ze een aantal keren langs hun invliegopening waarbij de invliegopening een aantal keren kan worden aangetikt voordat ze naar binnen gaan.

Paartijd

Globaal kan de periode van 15 augustus tot en met 15 september worden aangehouden voor de paartijd. In de paartijd zijn twee veldbezoeken (20 augustus en 31 augustus 2010) uitgevoerd. Hierbij is onderzocht of er min of meer vaste paarverblijfplaatsen in het plangebied aanwezig zijn. Tijdens de paartijd roepen enkele vleermuissoorten gedurende de nacht vanuit hun paarverblijfplaats.

3. Resultaten

De kraamtijd

Tijdens de veldbezoeken zijn overvliegende gewone dwergvleermuizen, laatvliegers en rosse vleermuizen waargenomen. De vleermuizen leken allen uit de richting van het dorp te komen en vlogen dan verder in noordwestelijke richting of richting het noorden. Tevens waren enkele gewone dwergvleermuizen en laatvliegers in het plangebied aan het foerageren. Zowel de gewone dwergvleermuizen alsook de laatvliegers foerageerden met name bij de bomen welke dichtbij het gebouw staan. Tijdens de veldbezoeken zijn geen zwermende, in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen.

De paartijd

Tijdens het ochtendbezoek zijn er enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Tevens zijn twee overvliegende rosse vleermuizen waargenomen tijdens het ochtendbezoek. Tijdens het avondbezoek zijn overvliegende gewone dwergvleermuizen, laatvliegers en rosse vleermuizen waargenomen. Tijdens de paartijd waren de vliegrichting hetzelfde als ten tijde van de kraamtijd. Tijdens het avondbezoek zijn zowel foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen alsook laatvliegers. Beide soorten foerageerden bij de bomen welke dichtbij het gebouw zijn gelegen. Ook zijn tijdens de paartijd geen zwermende, in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen.

4. Conclusies, vrijstellingen en ontheffingen

4.1. Conclusies

Kraamtijd en paartijd

Tijdens de kraamtijd en paartijd zijn enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen en laatvliegers in het plangebied waargenomen. Het is aannemelijk dat de gewone dwergvleermuizen en laatvliegers geen verblijfplaatsen in het gebouw hebben. Gezien de richting waar de vleermuizen vandaan kwamen en het tijdstip waarop de vleermuizen in het plangebied aanwezig waren. Ook zijn tijdens de veldbezoeken geen zwerpende, in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Tijdens de sloop van het gebouw zal het omliggende groen gedeeltelijk verdwijnen, hierdoor gaat een deel van het foerageergebied van de gewone dwergvleermuis en laatvlieger verloren. Het voornemen is om zo min mogelijk bomen te kappen, hierdoor kan het plangebied nog steeds als foerageergebied functioneren. Tevens is in de directe omgeving van het plangebied voldoende groen aanwezig. Hierom zijn er geen negatieve effecten voor deze soortgroep te verwachten.

In het plangebied is geen duidelijke vliegroute aanwezig.

4.2. Vrijstellingen en ontheffingen

Na aanleiding van het nader onderzoek naar vleermuizen worden er geen negatieve effecten voor deze soortgroep verwacht. Hierom wordt het niet noodzakelijk geacht mitigerende en compenserende maatregelen te nemen of om een ontheffing aan te vragen in het kader van de Flora- en faunawet.

Literatuur

- Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg en F.H. Kistenkas (2003) Flora- en faunawet, Toepassing van artikel 75 in de praktijk. Alterra, Wageningen.
- Janssen, J.A.M. en J.H.J. Schaminée (2004) Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert en W. Bongers (1997) Atlas van de Nederlandse vleermuizen; Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Schober, W. en E. Grimmberger (2001) Gids van de vleermuizen van Europa, Azoren en Canarische eilanden. Tirion Uitgevers BV, Baarn

- www.minlnv.nl
- www.heeten.info